

What Does the Divine Image Look Like? How to Interpret *Tzelem and Demut*

Shlomo Zuckier
10.18.20
Drisha Institute

Key Pesukim on Tzelem Elokim

1. בראשית פרק א

- (כד) וַיֵּאמֶר אֱלֹהִים תּוֹצֵא הָאָרֶץ גֶּפֶשׁ חַיָּה לְמִינָהּ בְּהֵמָה וּבְחַיֵּי הָאָרֶץ לְמִינָהּ וַיְהִי-כֵן:
(כה) בִּנְעֻשׂ אֱלֹהִים אֶת-חַיַּת הָאָרֶץ לְמִינָהּ וְאֶת-הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ וְאֶת-כָּל-רֶמֶשׂ הָאֲדָמָה לְמִינָהּ וַיִּבְרָא אֱלֹהִים כִּי-טוֹב:
(כו) וַיֵּאמֶר אֱלֹהִים גַּעֲשֵׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדְמוּתֵנוּ וַיְרֵדוּ בְדִגְלַת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבְבַהֲמָה וּבְכָל-הָאָרֶץ וּבְכָל-רֶמֶשׂ הָרֶמֶשׂ עַל-הָאָרֶץ:
(כז) וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת-הָאָדָם בְּצַלְמוֹ בְּצַלְמֵ אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָא אֹתָם:
(כח) וַיְבָרֶךְ אֹתָם אֱלֹהִים וַיֵּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת-הָאָרֶץ וּכְבֹשׁוּהָ וּרְדוּ בְּדִגְלַת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבְכָל-חַי הָאָרֶץ וּבְכָל-רֶמֶשׂ עַל-הָאָרֶץ:
(כט) וַיֵּאמֶר אֱלֹהִים הִנֵּה נָתַתִּי לָכֶם אֶת-כָּל-עֵשֶׂב וְזֶרַע זֶרַע אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי כָל-הָאָרֶץ וְאֶת-כָּל-הָעֵץ אֲשֶׁר-כֹּף פְּרִיעֵץ זֶרַע זֶרַע לָכֶם יִהְיֶה לְאֹכְלָהּ:
(ל) וְלָכָל-חַיַּת הָאָרֶץ וְלָכָל-עוֹף הַשָּׁמַיִם וְלָכָל רֶמֶשׂ עַל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-כֹּף גֶּפֶשׁ חַיָּה אֶת-כָּל-יֶגֶר עֵשֶׂב לְאֹכְלָהּ וַיְהִי-כֵן:
(לא) וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת-כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה וַהֲגִיהֵ טוֹב מְאֹד וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי-בֹקֶר יוֹם הַשְּׁשִׁי: פ

27 And God created man in His own image, in the image of God created He him; male and female created He them. **28** And God blessed them; and God said unto them: 'Be fruitful, and multiply, and replenish the earth, and subdue it; and have dominion over the fish of the sea, and over the fowl of the air, and over every living thing that creepeth upon the earth.'

2. בראשית פרק ב

- (י) וַיִּבְרָא יְהוָה אֱלֹהִים אֶת-הָאָדָם עֹפָר מִן-הָאֲדָמָה וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נְשִׁמַת חַיִּים וַיְהִי הָאָדָם לְגֶפֶשׁ חַיָּה:
7 Then the LORD God formed man of the dust of the ground, and breathed into his nostrils the breath of life; and man became a living soul.

3. בראשית פרק ה

- (א) זֶה סֵפֶר תּוֹלְדוֹת אָדָם בָּרָא אֱלֹהִים אָדָם בְּדְמוּת אֱלֹהִים עָשָׂה אֹתוֹ:
(ב) זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָאם וַיְבָרֶךְ אֹתָם וַיִּקְרָא אֶת-שְׁמֵם אָדָם בְּיוֹם הַבְּרָאָה: ס
(ג) וַיְחַי אָדָם שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה שָׁנָה וַיּוֹלֵד בְּדְמוּתוֹ בְּצַלְמוֹ וַיִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ שֵׁת:
(ד) בְּיָהֳוֵי יְמֵי-אָדָם אַחְרֵי הוֹלִידוֹ אֶת-שֵׁת שְׁמֵגָה מֵאֹת שָׁנָה וַיּוֹלֵד בְּנָיִם וּבָנוֹת:
(ה) וַיְהִי כִּלְיָמֵי אָדָם אֲשֶׁר-חָי תִשְׁעֵ מֵאוֹת שָׁנָה וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיָּמָת: ס
(ו) וַיְחַי־שֵׁת חֲמִשׁ שָׁנִים וּמֵאָה שָׁנָה וַיּוֹלֵד אֶת-אֶנֶשׁ:
(ז) וַיְחַי־שֵׁת אַחְרֵי הוֹלִידוֹ אֶת-אֶנֶשׁ שָׁבַע שָׁנִים וּשְׁמֵגָה מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֵד בְּנָיִם וּבָנוֹת:
(ח) וַיְהִי כִּלְיָמֵי-שֵׁת שְׁתַּיִם עָשָׂרָה שָׁנָה וּתִשְׁעֵ מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת: ס
- 1** This is the book of the generations of Adam. In the day that God created man, in the likeness of God made He him; **2** male and female created He them, and blessed them, and called their name Adam, in the day when they were created. **3** And Adam lived a hundred and thirty years, and begot a son in his own likeness, after his image; and called his name Seth.

4. בראשית פרק ט

- (א) וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת-הַשָּׁמַיִם וְאֶת-הָאָרֶץ וַיֵּאמֶר לְהֵם פָּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת-הָאָרֶץ:
(ב) וּמִזְרָאֵכֶם וּחֲתֻכְכֶם יִהְיֶה עַל כָּל-תְּחִית הָאָרֶץ וְעַל כָּל-עֹוף הַשָּׁמַיִם כְּכֹל אֲשֶׁר תִּרְמֹשׁ הָאָדָמָה וּבְכָל-דְּגַי הַיָּם בְּיַדְכֶם נִתְּנוּ:
(ג) כָּל-רִמְשׁ אֲשֶׁר הוּא-חַי לְכֶם יִהְיֶה לְאֻכְלָהּ כִּינֹרֶק עֲשֹׁב נִתְּנִי לְכֶם אֶת-כָּל:
(ד) אֲדָב-בְּשֹׁר בְּנִפְשׁוֹ דָמוֹ לֹא תֹאכְלוּ:
(ה) וְאִף אֶת-דַּמְכֶם לְנִפְשֹׁתֵיכֶם אֲדַרְשׁ מִיַּד כָּל-חַיָּה אֲדַרְשֶׁנּוּ וּמִיַּד הָאָדָם מִיַּד אִישׁ אֶחָיו אֲדַרְשׁ אֶת-נִפְשׁ הָאָדָם:
(ו) שֹׁפֵךְ דָּם הָאָדָם בְּדָמוֹ יִשְׁפֹךְ כִּי בְצַלְמֵ אֱלֹהִים עָשָׂה אֶת-הָאָדָם:
(ז) וְאַתֶּם פָּרוּ וּרְבוּ וּשְׂרָצוּ בָאָרֶץ וּרְבוּ-בָהּ:

6 Whoso sheddeth man's blood, by man shall his blood be shed; for in the image of God made He man.

Targumim on Tzelem and Demut

5. תרגום אונקלוס בראשית פרשת בראשית פרק א פסוק כו פסוק כז

- (כו) ואמר יי נעביד אנשא בצלמנא כדמותנא וישלטון בנוני ימא ובעופא דשמיא ובבעירא ובכל ארעא ובכל רחשא דרחיש על ארעא:
(כז) וברא יי ית אדם בצלמיה בצלם אלהים ברא יתיה דכר ונוקבא ברא יתהון:

6. תרגום יונתן בראשית פרשת בראשית פרק א פסוק כו פסוק כז

- (כו) ונאמר יי למלאכיא דמשמשין קומוי דאיתברי ביום תנןן לבריית עלמא נעביד אדם בצלמנא בדיוקננא וישלטון בכורוי ימא ובעופא דאוויר שמיא ובבעירא ובכל ארעא ובכל רחשא דרחיש עלוי ארעא:
(כז) וברא יי ית אדם בדיוקניה בצלמא יי ברא יתיה במאמן וארבעין ותמני איברין בתלת מאה ושיתין ותששא גידין וקרב עלוי מושקא ומלי יתיה בסקא נאיקמא דכר ונוקבא בגוהון ברא יתהון:

7. תרגום ירושלמי בראשית פרשת בראשית פרק א פסוק כז

- (כז) וברא מימרא דיי ית אדם בדמותיה בדמות מן קדם יי ברא יתיה דכר וזוגיה ברא יתהון:

Rashi and His Commentators on Tzelem and Demut

8. רש"י בראשית פרשת בראשית פרק א פסוק כו פסוק כז

- נעשה אדם - אף על פי שלא סייעוהו ביצירתו ויש מקום למינים לרדות, לא נמנע הכתוב מללמד דרך ארץ ומדת ענוה שיהא הגדול נמלך ונוטל רשות מן הקטן....
בצלמנו - בדפוס שלנו:
כדמותנו - להבין ולהשכיל:
(כז) ויברא אלהים את האדם בצלמו - בדפוס העשוי לו, שהכל נברא במאמר והוא נברא בידיים, שנאמר (תהלים קלט ה) ותשת עלי כפכה, נעשה בחותם כמטבע העשויה על ידי רושם שקורין קו"ן בלע"ז [מטבע] וכן הוא אומר (איוב לח יד) תתהפך כחומר חותם:
בצלם אלהים ברא אותו - פירש לך שאותו צלם המתוקן לו צלם דיוקן יוצרו הוא:

9. דברי דוד בראשית פרשת בראשית פרק א פסוק כז

- [בצלמנו] בדפוס שלנו. קשה, דכתיב: ומה דמות תערכו לו, והלא כאן בדפוס יש תואר מה שנעשה בו. ונראה דלא דפוס ממש אמר כאן אלא במדותיו ית' אמר כן, והענין הוא דהקב"ה הוא הנותן לכל ואינו מקבל מזולתו, והמלאכים הם המקבלים מן הקדוש ברוך הוא ואינם נותנים, כי אין נותן אלא הקדוש ברוך הוא, ורצה הקדוש ברוך הוא לזכות את האדם בהבראו שיהיו לו שתי המדות שיהיה המקבל כמו המלאכים ויהיה נותן שיתן משלו לעניים, זהו 'בצלמנו' הנזכר כאן, צלם שנינו. ועד"ז אני מפרש הפסוק בתהלים: אך בצלם יתהלך איש יצבר ולא ידע מי אוספם, ר"ל צריך שיהיה לאיש שני צלמים, דהיינו מקבל ונותן, והוא אינו הולך אלא בצלם אחד, דהיינו יצבור שתמיד רוצה להיות מקבל ולא ידע מי אוספם, דהוא אינו רוצה להיות נותן לעניים וע"י זה יכלה ממנו, ולא ידע מי יאסוף אותו:

10. שפתי חכמים בראשית פרשת בראשית פרק א פסוק כו

ר"ל בדפוס שהכינו לאדם, אבל אין לפרש בצלמו של הקדוש ברוך הוא, דהא אין להקב"ה שום צלם ותמונה, כדכתיב בפרשת ואתחנן (דברים ד' י"ב) ותמונה אינכם רואים, לכך מפרש בדפוס שלנו, ור"ל העשוי לנו כמו שפירש בסמוך על מלת בצלמו בדפוס העשוי לו, והא דפרש"י בסמוך צלם דיוקן יוצרו, הכי פירושו באותו דיוקן שנראה להם לנביאים כשנגלה להם, כך ברא את האדם, ועוד י"ל משום כפל לשון פרש"י צלם דיוקן יוצרו, משום דכתיב בצלמו בצלם אלהים, אלא ודאי בצלמו קאי על הדפוס העשוי לו, ובצלם אלהים קאי על דמות דיוקן ודו"ק, ועי' ברא"ם:

11. פירוש הרא"ש על התורה בראשית פרשת בראשית פרק א פסוק כז

(כז) בצלמנו בצלם המיוחד לו אצלינו והוא צלם שבמרכבה פני אדם שבו מראין לבני אדם בעת הנבואה. כדמותינו דומה קצת לעליונים לדעת טוב ורע כענין שנא' ותחסרהו מעט מאלהים לפיכך לא אמר בדמותינו אלא כדמותינו הרמ"בן ז"ל:

In the Human Image?

12. אבן עזרא בראשית פרשת בראשית פרק א פסוק כו

(כו) נעשה אדם יש אומרים, כי מלת נעשה שם התואר מבנין נפעל, כמו ואשר היה נעשה ליום אחד (נחמיה ה, יח), ואמרו כי בצלמנו כדמותינו דברי משה, ופי' ויברא אלהים את האדם בצלמו שהו"ו שב אל האדם, ויפרשו בצלם אלהים (ברא' ט, ו), שהאלהים דבק עם עשה, כאילו אומר, כי האלהים עשה את האדם בצלם. וזה הפירוש חסר לב. כי היה הראשון ראוי להיות כן: ויאמר אלהים יהי נעשה אדם וכן עשהו בצלמו, גם וי"ו בצלמו איך ישוב אל האדם? והנה יש לו צלם קודם שיהיה, ומה טעם יש כי שופך דם האדם באדם דמו ישפך (ברא' ט, ו)? בעבור שנברא האדם בצלם, גם לכל נפש היה צלם. ויאמר הגאון כי פירוש בצלמנו כדמותינו בממשלה. וטעמו בצלם שראה בחכמה כי טובה היא, ובעבור כבוד האדם סמכו אל האלהים, וכן ומאוצרו יצאו (יחז' לו, כ), כי לד' הארץ ומלואה. ואמר במלת נעשה ואם היא לשון רבים, שכן מנהג המלכים לדבר. וכמוהו ונתנה לך גם את זאת (ברא' כט, כז), נאמר קדם מלכא (דניאל ב, לו), אולי אוכל נכה בו (במד' כב, ו). ואלה העדים עדי שקר הם, כי ונתנה לך בנין נפעל, וכמוהו והעיר נתנה (ירמיה לב, כד), והו"ו השיבו לעתיד כמשפט כל פעל עבר, והטעם ותנתן לך. ונכה בו הוא ומחנהו, או יהיה שם הפועל כמו ונקח לא אנקך (ירמיה מו, כח), ואף כי שמצאנו לא נכו (שמות ט, לב), כי לא יבוא בנין שלא נזכר שם פועלו, כי אם מהכבד...

13. ר' יוסף בכור שור בראשית פרשת בראשית פרק א פסוק כו פסוק כז

(כו) נעשה אדם. כלומר: נתקן אדם, את האדם העתיד לבראות שהוא צלמו צורתו ודמותו מאוימת להיות מושל ושליט, כמו שהוא אומר: "וירדו". בצלמנו כדמותנו שהיא מאוימת, להיות מושל ושליט על כל, ולא שזו דומה לזו, כי אין לתת דמיון ודמות ותמונה למעלה כדכתיב "כי לא ראיתם כל תמונה", וכן "ואל מי תדמינו ואשוה", וכמו "ואל מי תדמיון אל ומה דמות תערכו לך", ובאיוב הוא אומר: "העיני בשר לך, אם כראות אנוש תראה" בתמיה, ומה שאומר הכתוב "עיני - ה'" "הדום רגליו", "יד ה'", אינו אלא לשבר את האוזן שיבין בראייה ובהילוך ובלקיצה, דאין דרכם רק בעינים ורגלים וידיים, לפי שלא ראה מעולם אדם עניין - אחר, ומה שכתוב "ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם", כך היה נראה בעיניו על ענין החזיון, כמו חלום שנראה לו שהוא רואה, ואינו רואה, דהא כתיב "כי לא יראני האדם וחי", כלומר ולא שום דבר חי ונדמה לו כאדם, שלא להבעיתו בדבר שאינו רגיל לראות, שהקב"ה ופמליא שלמעלה מדמין עצמן בכל עניין שירצו להראות לאדם, כדאמר בתלמוד אידמי ליה כפרשא, אידמי ליה כדובא וטרדינהו, גבי ר' חייא כאליהו. (כז) ויברא אלהים את האדם בצלמו. כלומר בצלמו של אדם, ואיכא למימר "בצלם - אלקים" ועל דרך האיום בצלם אלקים ברא אותו, וי"ל שהוא דרך חול, כמו "נתתיך אלהים לפרעה", וכמו "אני אמרתי אלהים אתם ובני עליון כלכם", וכמו "עד האלהים יבא דבר שניהם", כלומר: בצלם של דיין ושופט ברא אותו. זכר ונקבה ברא אותם. כדמפרש בפרשה אחריתי, אלא כאן קיצר דבריו, וגם גבי "ותוצא הארץ דשא" קיצר ובפרשה אחריתי פירש איך יצאו וצמחו.

Angels

14. רשב"ם בראשית פרשת בראשית פרק א פסוק כו פסוק כז

(כו) ויאמר - למלאכיו:

נעשה אדם - כמו שמצינו במיכיהו בן ימלא במלכים, ובישעיה את מי אשלח ומי ילך לנו, וגם באיוב:
בצלמנו - בצלם המלאכים:

כדמותנו - בעינין חכמתנו, שהרי כשמתקלקל האדם כת' נמשל כבהמות נדמה:

(כז) בצלמו - של אדם, הוא בצלם אלהים, מלאכים. ואל תתמה אם לא נתפרש יצירת המלאכים, כי לא כתב משה כאן לא מלאכים ולא גיהנם ולא מעשה מרכבה, אלא דברים שאנו רואים בעולם הנזכרים בעשרת הדברות, כי לכך נאמר כל מעשה ששת הימים כמו שפירשתי למעלה:

15. העמק דבר בראשית פרשת בראשית פרק א פסוק כו

בצלמנו. הב' כמו בתוך צלמנו או כמו עם צלמנו, שהאדם יש לו מזל, ופרש"י שבת ס"א ב' שהוא מלאך, וזהו צלם אלהים המסבכו ומגין עליו מנזק, (ועיין להלן ד' י"ד, ובס' במדבר י"ד ט'):
כדמותנו. הצלם הוא כדמותנו, וממילא האדם שמלוּבש בזה הצלם הוא בדמות אלהים, ובזה הכח:

With Authority?

16. פירוש ר' סעדיה גאון על התורה ברשית פרק א פסוקים כו וכו

בצלמנו כדמותנו. בצלמנו כדמותנו שליט. וירדו, ישלוט.

ויברא וכו', ואז ברא ה' את האדם בצלמו שליט בראו.

17. הזקוני בראשית פרשת בראשית פרק א פסוק כו פסוק כז

בצלמנו בצלם המלאכים. כדמותנו כדמות המלאכים ויועיל לו מה שנברא בדמות, לרדות בדגת הים ובעוף וגו'. ד"א כדמותנו כדמות הקדוש ברוך הוא א"א לומר שהרי כתוב ומה דמות תערכו לו. וא"ת בצלמנו כדמותנו כדמותו בצלם שהוא צר בריותיו א"כ מה ת"ל שופך דם האדם וגו' כי בצלם אלקים עשה את האדם מה רבותיה כמו כן בצלם אלקים עשה את הבהמה אלא על כרחנו בצלמנו כדמותנו פי' בגווינו כמו שאני שליט עליכם, כן יהיה הוא שליט על כל התחתונים. ובכל הארץ מה הניח הכתוב להזכיר אלא בא להוסיף כל דבר כגון רוחות שדים מלאכים מזלות מאורות. (כז) בצלמו שהוא צלם אלקים ואל תתמה אם לא נתפרשה יצירת המלאכים כי לא כתב משה רבינו כאן לא מלאכים ולא גיהנם ולא מעשה מרכבה אלא רק דברים שאנו רואים בעולם כמו שפירשתי למעלה. ד"א בצלמו בצלם שלו שלא הוצרך שישאילו לו אחרים שום צלם.
בצלם אלהים בדמות מלאכים שהרי דיוקן מלאכים ואדם שוה וכן תפרש גבי והייתם כאלהים.

With a Soul?

18. רמב"ן בראשית פרשת בראשית פרק א פסוק כו

ואמר בצלמנו כדמותנו - כי ידמה לשניהם, במתכונת גופו לארץ אשר לוקח ממנה, וידמה ברוח לעליונים, שאינה גוף ולא תמות. ואמר בכתוב השני בצלם אלהים ברא אותו, לספר הפלא אשר נפלא בו משאר הנבראים. וזה פשט המקרא הזה מצאתיו לרבי יוסף הקמחי, והוא הנראה מכל מה שחשבו בו:
ופירוש "צלם" כמו תאר, וצלם אנפוהי אשתני (דניאל ג יט), וכן אך בצלם יתהלך איש (תהלים לט ז), בעיר צלמם תבזה (שם עג כ), תאר מראיתו. "ודמות" הוא דמיון בצורה ובמעשה, כי הקרובים בענין יקראו דומים זה לזה:
והנה האדם דומה לתחתונים ולעליונים בתאר והדר, כדכתיב (תהלים ח ו) וכבוד והדר תעטרהו, והוא מגמת פניו בחכמה ובדעת וכשרון המעשה, ובדמות ממש, שידמה גופו לעפר ונפשו לעליונים:

19. ריקאנטי בראשית פרשת בראשית פרק א פסוק כו

בצלמנו כדמותינו [שם]. לפי הפשט נאמר בו צלם ודמות על הנשמה המשכלת שיש בו מה שאין כן לשאר בעלי חיים. אמנם לפי המאמר שכתבנו למעלה מספר הזוהר, דיהוי כגוונא דא בארבע סטרין ועילא ותתא, ירמוז כי האדם כלול מן העליונים, ידיו רומזין לזרועות עולם. הלשון והברית כנגד המכריעים. גם חוט השדרה למכריע ראשון. השוקים כנגד הענפים. הלב כנגד הים הגדול או בת זוגו, ואלו הם סימנים עשויין לדמיון העליונים כאשר אפרש בפרשת ויחי בעזה"י:

20. בראשית רבה (וילנא) פרשת בראשית פרשה ח

יא [ה, ב] זכר ונקבה בראם, זה אחד מן הדברים ששינו לתלמי המלך זכר ונקוביו בראם רבי יהושע בר נחמיה בשם רבי חנינא בר יצחק ורבנן בשם ר"א אמרי ברא בו ארבע בריות מלמעלה וארבעה מלמטן, אוכל ושותה כבהמה, פרה ורבה כבהמה, ומטיל גללים כבהמה, ומת כבהמה, מלמעלה, עומד כמלאכי השרת, מדבר כמלאכי השרת, יש בו דעת כמלאכי השרת, ורואה כמלאכי השרת, ובהמה אינו רואה, אתמהא, אלא זה מצדד, ר' תפדאי בשם ר' אחא העליונים נבראו בצלם ובדמות ואינן פריין ורבין והתחתונים פרים ורבים, ולא נבראו בצלם ובדמות, אמר הקדוש ברוך הוא הריני בורא אותו בצלם ובדמות מן העליונים, פרה ורבה מן התחתונים, רבי תפדאי בשם ר' אחא אמר, אמר הקדוש ברוך הוא אם בורא אני אותו מן העליונים הוא חי ואינו מת, מן התחתונים הוא מת ואינו חי, אלא הרי אני בורא אותו מן העליונים ומן התחתונים אם יחטא ימות ואם לא יחטא יחיה.

Intellect

21. מדרש אגדה (בוכר) בראשית פרשת בראשית פרק א סימן כו

ד"א ויאמר אלהים נעשה אדם וגו'. במי נמלך, בתורה נמלך, שכל מצותיה נתנו לו עצה שיברא את האדם, שנאמר לי עצה ותושיה (משלי ח יד): בצלמנו. שיהיה לו רוח חיים: כדמותנו. שיהיה לו חכמה ובינה מעין חכמה של מעלה, וכמה דאת אמר ותחסרהו מעט מאלהים וכבוד והדר תעטרהו (תהלים ח ו), זה יום מיתה שיראה כבוד הבורא:

22. ספר מורה הנבוכים חלק א פרק א פרק ב

הצורה המפורסמת אצל ההמון, אשר היא תמונת הדבר ותארו, שמה המיוחד בה בלשון עברי תאר. אמר יפה תאר ויפה מראה, מה תארו כתאר בני המלך. ונאמר בצורה המלאכית, יתארהו בשרד ובמחוגה יתארהו, וזהו שם שלא יפול על הש"י כלל חלילה וחס. אמנם צלם הוא נופל על הצורה הטבעית, ר"ל על הענין אשר בו נתעצם הדבר והיה מה שהוא, והוא אמתתו, מאשר הוא הנמצא שהוא אשר הענין ההוא באדם, הוא אשר בעבורו תהיה ההשגה האנושית. ומפני ההשגה הזאת השכלית נאמר בו, בצלם אלהים ברא אותם... וכאשר ייחזק האדם בענין שהוא זר בו מאד, מה שאין כן בדבר מן הנמצאות מתחת גלגל הירח, והוא ההשגה השכלית אשר לא ישתמש בו חוש ולא מעשה גוף ולא יד ולא רגל, דמה אותה בהשגת הבורא אשר אינה בכלי, ואם אינו דמיון באמת, אבל לנראה מן הדעת תחלה. ונראה באדם מפני זה הענין, ר"ל מפני השכל האלהי המדובק בו, שהוא בצלם אלהים ובדמותו, לא שהשם יתברך גוף שיהיה בעל תמונה:... וזה כי השכל אשר השפיע הבורא על האדם, והוא שלמותו האחרון הוא אשר הגיע לאדם קודם מרותו, ובשבילו נאמר (וצוה) בו שהוא בצלם אלהים ובדמותו, ובגללו דבר אתו וצוה אותו

23. רבינו בחיי בראשית פרשת בראשית פרק א פסוק כז

(כז) בצלמו. ענין צלם השגה שכלית, והכונה באמרו "בצלמנו", לפי שהנפש השכלית שבאדם אצולה מרוח קדשו ויהיה הפרש גדול בין הצלם והתאר, לא כדעת הקמחי שחשב שהכל אחד, וכן דעת הרמב"ם כי יש ביניהם הפרש גדול, והוא שאמר בתחלת ספרו המורה...

24. משך חכמה בראשית פרשת בראשית פרק א פסוק כז

(כו) נעשה אדם בצלמנו. הצלם האלקי הוא הבחירה החופשית בלי טבע מכריח, רק מרצון ושכל חפשי. והנה ידיעתו יתברך אינה מכרעת הבחירה, כי אין ידיעתו באה נוספת כידיעה של בשר ודם הבאה מהחושים, רק היא עצמותו יתברך, וכמו שכתב הרמב"ם.

25. ספורנו בראשית פרשת בראשית פרק א פסוק כו

כדמותנו. בענין המעשיות שידמה במ קצת לפמליא של מעלה, בצד מה שהם פועלים בידיעה ובהכרה. אמנם פעולתם היא בלתי בחיריית, ובוזה לא ידמה להם האדם, ובקצת ידמה האדם לאל יתברך, הפועל בבחירה. אמנם בחירת האל יתברך היא לעולם לטוב, ולא כן הבחירה האנושית. ועם זה, הגה האלהית על אופן נכבד מאד יותר מן הבחירה האנושית. ולכן אמר "כדמותנו" כמו דמותנו לא "בדמותנו" באמת:

Who is 'Adam'?

26. מסכתות קטנות מסכת אבות דרבי נתן הוספה ב לנוסחא א פרק ב

ולא איוב בלבד יצא מהול אלא אף אדה"ר נברא מהול שנ' ויברא אלהים את האדם בצלמו. אף שת נולד מהול שנ' ויולד בדמותו כצלמו. ואף נח יצא מהול שנ' נח איש צדיק תמים.

27. תורה תמימה הערות בראשית פרק א הערה ס

ס) יש לפרש טעם הדרשא דכיון שנברא בצלם הקדוש ברוך הוא בודאי לא היה צריך עוד שום תיקון להקרא תמים, ואמרו בנדרים ל"ב א' עד שנמול אברהם לא היה נקרא תמים, ומכיון שאדה"ר שהיה תמים בבריאתו מבוואר בהכרה שנוולד מהול:

28. דברים רבה (וילנא) פרשת וזאת הברכה פרשה יא

וזאת הברכה זש"ה (משלי לא) רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כולנה מהו ואת עלית על כולנה מדבר במשה על שנתעלה יותר מן הכל כיצד אדה"ר אומר למשה אני גדול ממך שנבראתי בצלמו של הקדוש ברוך הוא מנין שנא' (בראשית א) ויברא אלהים את האדם בצלמו א"ל משה אני נתעליתי יותר ממך אתה כבוד שניתן לך ניטל ממך שנאמר (תהלים מט) ואדם ביקר בל ילין אבל אני זיו הפנים שנתן לי הקדוש ברוך הוא עמי הוא מנין שנאמר (דברים לד) לא כהתה עיני ולא נס לחה,

29. מדרש (מופיע בתורה שלמה ד' קסו)

בצלם אלהים ברא אותו. אותו עשה בצלמו אבל צלם זרעו ישתנה שנאמר ולשת יולד בן ויקרא שמו אנוש אז הוחל לקרא בשם ה' לפי שאמר לו אנוש לשת אבי מי לקרא בשם ה' לפי שאמר לו אנוש לשת אבי מי אביך א"ל אדם ומי הוא אביו א"ל אין לו אב ולא אם אלא נבלו מן העפר הלך ולקח רגבי עפר ועשה צלם אמר לאביו זה אינו הולך ואינו מדבר א"ל הקב"ה נפש באפיו נשמת חיים הלך ועשה כן ונפח באפיו של צלם בא שטן ונכנס בו והיה דור אנוש טועה אחריו זהו הוחל חילל שם' בא הקב"ה והיפך דמותם לדמות קוף לדור הפלגה.

30. ספר הכוזרי מאמר א

צה. אמר החבר: הרפה לי מעט, עד שאבאר אצלך גדולת העם, ודי לי לעד, שהשם בחרם לעם ולאומה מבין אומות העולם, וחול הענין האלהי על המונם עד שהגיעו כלם אל מעלת הדבור, ועבר הענין אל נשיהם והיו מהן נביאות, אחר שלא היה חל הענין האלהי כי אם ביחידים מבני אדם אחר אדם הראשון, כי אדם היה שלם מבלתי תנאי, כי אין טענה בשלמות מעשה, מעושה חכם יכול, מחומר בחרו לצורה אשר חפץ בה, ולא מנע מונע ממוזג שכבת זרע האב ולא מזד האם ולא מהמזונות וההנהגה בשני הגדול והינקות והתחלפות האויר והמים והארץ, כי יצרו כמגיע לתכלית ימי הבחורות השלם ביצירותיו ובמדותיו, והוא אשר קבל הנפש על תומה, והשכל על תכלית מה שביכולת האנושי, והכח האלהי אחר השכל, ר"ל המעלה אשר בה ידבק באלהים וברוחניים, וידע האמתות מבלי למוד, אבל במחשבה קלה, וכבר נקרא אצלנו בן אלהים, וכל הדומים לו מזרעו בני אלהים, והוליד בנים רבים ולא היה מהם ראוי להיות במקום אדם אלא הבל, כי הוא היה דומה לו, וכאשר הרגו קין אחיו מפני קנאתו בו על המעלה הזאת, נתן לו תחתיו שת, והיה דומה לאדם, והיה סגולה ולב וזולתו כקליפה. וסגולת שת אנוש. וכן הגיע הענין עד נח ביחידים היו לבבות, דומים לאדם ונקראים בני אלהים, שלמים בבריאתם ובמדותם ובאריכות הימים ובחכמות וביכולת, ובימיהם אנו מונים מאדם ועד נח וכן מנח ועד אברהם. ואפשר שהיה מהם מי שלא דבק בו הענין האלהי כתרח, אבל אברהם בנו היה תלמיד לאבי אביו עבר, ועוד שהשיג נח בעצמו. והיה הענין האלהי דבק בהם מאבות אבותם אל בני בנים.

A More Literal Approach of Hazal

31. Yair Lorberbaum, In God's Image, p. 4

For the tannaim, creation in the divine image refers to the concrete human individual. In their view, the term comprises all components of a human being – consciousness, personality, and body – all of which are organic elements of the flesh-and-blood person. This understanding of *zelem* differs from other approaches (those of Philo and Maimonides, for example), that detach the term from the realm of the physical and the concrete, confining it exclusively to the rational faculty, the soul, the conscience, or the like.

32. Yair Lorberbaum, In God's Image, p. 5

The tendency of the tannaim to stress the corporeal-figurative element of Imago Dei should not, therefore, be understood as a denial or diminution of man's personal – mental or spiritual – aspects. The emphasis on man's corporeality is not based on any preference conferred to the body over the soul or personality; rather, it attests to their fusion within the concrete individual

33. תוספתא מסכת יבמות (ליברמן) פרק הלכה ז

ר' עקיבא אומ' כל השופך דמים הרי זה מבטל את דמות שנ' שופך דם האדם באדם דמו ישפך ר' לעזר בן עזריה אומ' כל שאינו עוסק בפרייה ורבייה הרי זה שופך דמים ומבטל את הדמות שנ' כי בצלם אלהים עשה את האדם וכת' ואתם פרו ורבו וגו'

R. Akiva says: Whoever sheds blood is regarded as though he had annulled the [Divine] Image, as it says "Whoever sheds the blood of man, by man shall his blood be shed [for in the image of God did He make man]." R. Leazar ben Azariah says: Whoever does not partake in procreation sheds blood and annuls the [Divine] Image, as it says "because in the image of God He made man" and it says "and you shall be fruitful and multiple."

34. מכילתא דרבי ישמעאל יתרו - מסכתא דבחדש פרשה ה

כיצד נתנו עשרת הדברות: ה' על לוח זה וה' על לוח זה. - כתיב אנכי יי' אלהיך וכנגדו לא תרצה, מגיד הכתוב שכל מי ששופך דם, מעלה עליו הכתוב כאלו ממעט בדמות המלך; משל למלך בשר ודם שנכנס למדינה והעמיד לו איקונוט ועשה לו צלמים וטבעו לו מטבעות; לאחר זמן כפו לו איקונוטיו שברו לו צלמיו ובטלו לו מטבעותיו ומיעטו בדמותו של מלך; כך כל מי שהוא שופך דמים, מעלה עליו הכתוב כאלו ממעט בדמות המלך, שנ' +בראשית ט ו+ שופך דם האדם וגו' כי בצלם אלהים עשה את האדם.

How were the Ten Commandments arranged? Five on one tablet and five on the other. [On the one tablet] it was written: "I am the Lord your God ..." and opposite it, [on the other tablet,] was written: "Do not murder." The verse states that anyone who sheds blood as if he diminished the Divine image. This might be compared, by way of parable, to a king of flesh and blood who entered a province and set up icons of himself, made images of himself and struck coins [with his image]. Later on they overturned his icons, broke his images and annulled his coins, thereby diminishing the images of the king. So too, anyone who sheds blood, the verse reckons it to him as though he diminished the Divine image, as it is said: "Whoever sheds the blood of man ... for in the image of God did He make man."

35. משנה מסכת סנהדרין פרק ז משנה ה

לפיכך נברא אדם יחידי ללמדך שכל המאבד נפש אחד מישראל מעלה עליו הכתוב כאילו איבד עולם מלא וכל המקיים נפש אחת מישראל מעלה עליו הכתוב כאילו קיים עולם מלא ומפני שלום הבריות שלא יאמר אדם לחבירו אבא גדול מאביך ושלא יהו מינין אומרים הרבה רשויות בשמים ולהגיד גדולתו של הקדוש ברוך הוא שאדם טובע כמה מטבעות

בחותם אחד וכולן דומין זה לזה ומלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא טבע כל אדם בחותמו של אדם הראשון ואין אחד מהן דומה לחבירו לפיכך כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם

Therefore, Adam the first man was created alone, to teach you that with regard to anyone who destroys one soul from the Jewish people, i.e., kills one Jew, the verse ascribes him blame as if he destroyed an entire world, as Adam was one person, from whom the population of an entire world came forth. And conversely, anyone who sustains one soul from the Jewish people, the verse ascribes him credit as if he sustained an entire world. The mishna cites another reason Adam the first man was created alone: **And this was done due to the importance of maintaining peace among people, so that one person will not say to another: My father, i.e., progenitor, is greater than your father. And it was also so that the heretics who believe in multiple gods will not say: There are many authorities in Heaven, and each created a different person. And this serves to tell of the greatness of the Holy One, Blessed be He, as when a person stamps several coins with one seal, they are all similar to each other. But the supreme King of kings, the Holy One, Blessed be He, stamped all people with the seal of Adam the first man, as all of them are his offspring, and not one of them is similar to another. Therefore, since all humanity descends from one person, each and every person is obligated to say: The world was created for me, as one person can be the source of all humanity, and recognize the significance of his actions.**

36. מדרש תהלים (שוחר טוב; בובר) מזמור קיז

בשר ודם צר צורה על גבי הכותל, אין צורתו עושה צורה, אבל הקדוש ברוך הוא האדם הוא צורתו, שנאמר (וייצר ה') [ויברא] אלהים את האדם בצלמו (בראשית א כז), ואף האדם מוליד בנים כצלמו, שנאמר ויולד בדמותו כצלמו (שם/בראשית/ ה ג),